

Studna z 15. století ve Vrcovicích u Písku

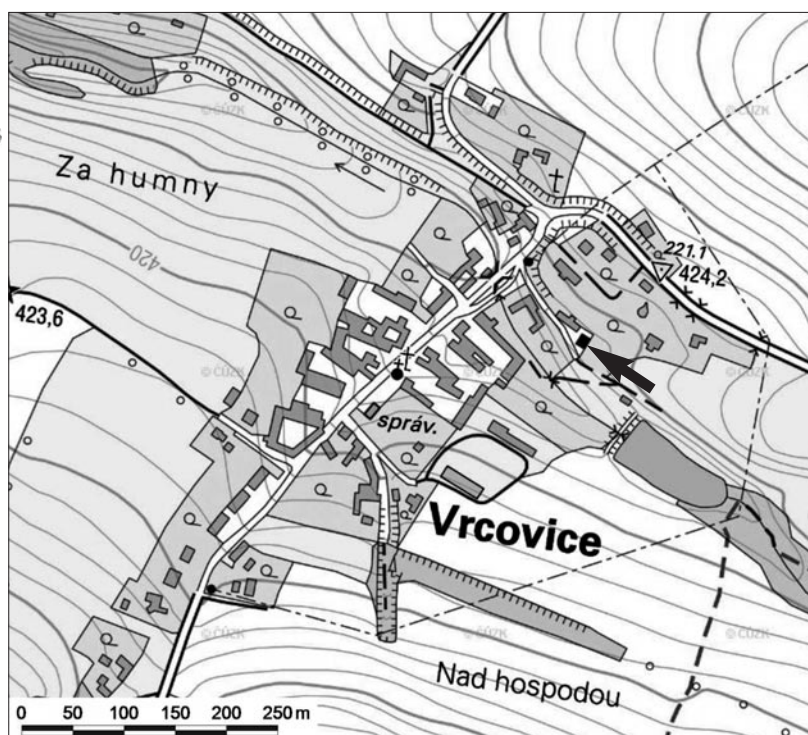
Jiří Fröhlich

Vesnice Vrcovice se rozkládá 4 km severně od Písku. Nejstarší písemná zpráva o ní je sice až z roku 1542 (*Sedláček 1911, 74–75*), ale keramické nálezy vyzvednuté v roce 1964 na staveništi čp. 1 na návsi pocházejí již z 15. století (blíže v závěrečném vyhodnocení). V roce 1547 bylo ve vsi osm osedlých (*Matzner 1886, 5*).

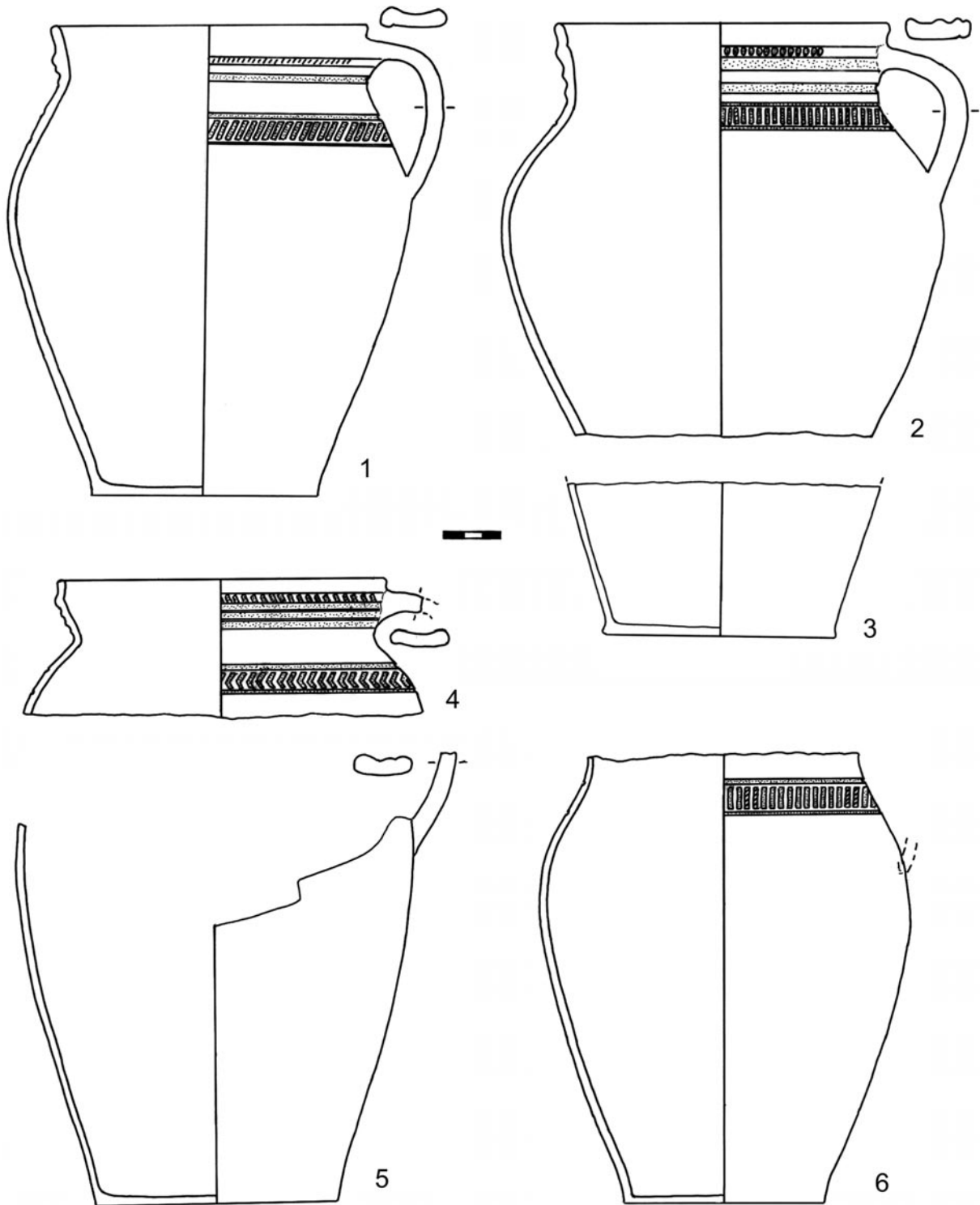
V roce 1970 přestavoval Jiří Müller stodolu přilehlou k domu čp. 24 na rodinný domek, který po dostavbě dostal samostatné číslo 27. Místo se nachází na jižním svahu nad pravým břehem Vrcovického potoka, na SV okraji vsi mimo zástavbu kolem komunikace orientované od JZ k SV, jak ji zachycuje již I. vojenské mapování. Na ZM 22-41-03 jde o koordináty 362:190 v nadmořské výšce 417 m (*obr. 1*).

Majitel během stavebních prací snížil podlahu stodoly cca o 1 m a středem vedl betonový překlad. Přibližně uprostřed stodoly narazil na ústí kamenem roubené studny, o které se při stavbě stodoly v roce 1926 nevěděl. Následně se rozhodl studnu vyčistit a používat jí k čerpání vody do stavěného rodinného domku. Při vybírání hlinitého zásypu našel v hloubce cca 1,5 m šest fragmentů hrnce (*obr. 3:7*), které byly zaslány autorovi prostřednictvím jeho otce. Ten se okamžitě dostavil na místo 18. července v době, kdy majitel již dobíral spodní bahnitou výplň. Z ní byly vyzdvíženy zlomky několika nádob, část nádobkového kachle, fragment pokličky, železný srp, dýhy a části dna jednoho nebo dvou věder, svrchní část kožené boty, trámky, drobné kmínky a části větví (*Fröhlich 1970; 1975; 1977*). Přestože Jiří Müller nálezy dával stranou, je jisté, že celek je neúplný.

Nálezy byly předány do píseckého muzea, kde byly zaevidovány pod přír. č. 36/77 a inv. č. A 6935–6962. Sestavitelná keramika byla slepena v plzeňské expozituře Archeologického ústavu v Praze. Železný srp, část kožené boty a dřevěné části věder odvezl ihned po nálezů tehdejší ředitel muzea Jiří Frey ke konzervaci (*Fröhlich 1977*) a dodnes jsou neznámé. Ostatní dřevěné předměty byly fotograficky dokumentovány na místě geologem muzea Jiřím Machartem (*obr. 4–7*).

Obr. 1. Vrcovice na ZM 22-41-03.
Poloha studny označena šipkou.
Vlevo: poloha lokality na mapě Čech

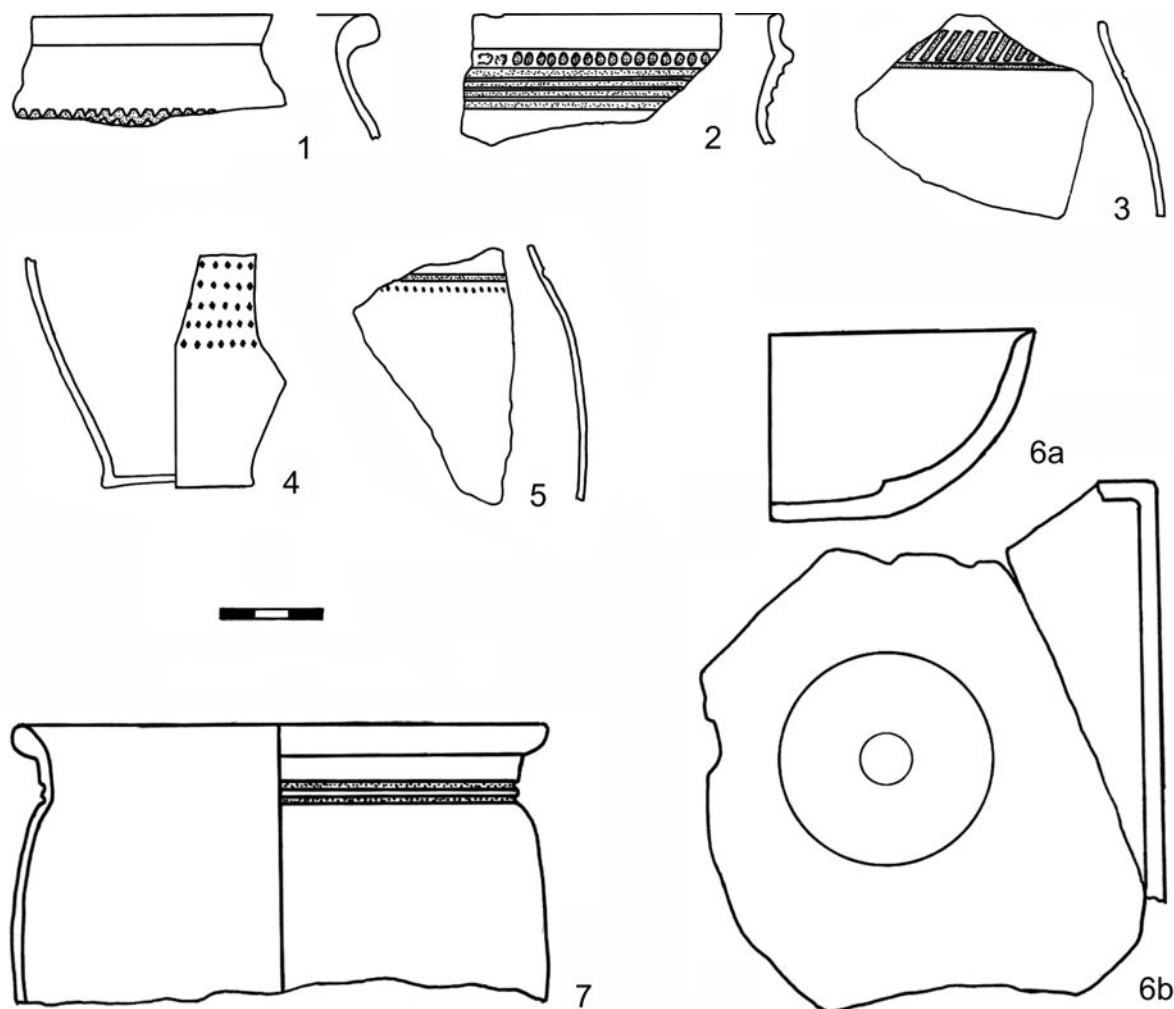
Obr. 2. Vrcovice, studna. Džbány. Kresba autor

POPIS NÁLEZŮ

Z bahnitě výplně při dně:

- Džbán zdobený šikmými rýžkami na žebírku okraje vysokého okruží. V horní části těla kombinace radélka se šikmými obdélníčky s rytou rýhou. Ucho páskové, vně prožlabené. Výška 235 mm, pr. okraje 160 mm, pr. dna 115 mm, pr. výdutě 200 mm. Z části doplněno. Inv. č. A 6935. Obr. 2:1.

- Asi třetina horní a střední části džbánu. Na žebírku okraje vysokého okruží oválné důlky a na podhrdlí radélko se svislými obdélníčky lemované rýhami. Ucho páskové, vně dvojité prožlabené. Zachovaná výška 225 mm, pr. okraje cca 175 mm. Inv. č. A 6937 a 6949. Obr. 2:2.

Obr. 3. Vrcovice, studna. Zlomky nádob (1–5), kachel (6) a hrnec ze záspy z hloubky 1,5 m (7). Kresba autor

- 10 zlomků okraje, hrdla a podhrdlí džbánů. Na žebírku okraje nízkého okruží šikmé rýžky a na podhrdlí lomené radélko lemované rytými rýhami. Prožlabené páskové ucho odlomené. Zachovaná výška 70 mm, pr. okraje 170 mm. Inv. č. A 6936, 6942, 6943, 6945 a 6956. *Obr. 2:4.*
- Spodní a střední část džbánů s torzem páskového ucha. Zachovaná výška 228 mm, pr. dna 125 mm. Inv. č. A 6941. *Obr. 2:5.*
- Spodní a střední část džbánů s odlomeným uchem. Na výdutí radélko se svislými obdélníčky, lemované rytými rýhami. Zachovaná výška 236 mm, pr. dna 105 mm, pr. výdutě 190 mm. Inv. č. A 6938 a 6952. *Obr. 2:6.*
- Zlomek okraje a hrdla džbánů s oválnými důlky na žebírku nízkého okruží, pod kterým jsou tři žlábků. Inv. č. A 6943. *Obr. 3:2.*
- Zlomek podhrdlí džbánů s kombinací radélka z šikmých obdélníčků a rytou rýhou. Spleno z 2 ks - inv. č. A 6949 a 6951. *Obr. 3:3.*
- Spodní část džbánů nebo hrnců. Zachovaná výška 79 mm, pr. dna 120 mm. Inv. č. A 6939. *Obr. 2:3.*
- 56 zlomků stěn nádob, převážně džbánů. Inv. č. A 6946, 6947, 6948, 6951, 6953, 6957 a 6261.
- Zlomek ovaleného okraje hrnce s ostře lomeným vlnovkovitým radélkem na podhrdlí. Inv. č. A 6944. *Obr. 3:1.*
- Spodní část hrnku (koflíku) zdobeného na těle radélkovými řadami v podobě drobných kosočtverců. Výzdoba končí 40 mm od dna. Zachovaná výška 67 mm, pr. dna 44 mm. Inv. č. A 6955. *Obr. 3:4.*
- 2 zlomky stěny tenkostěnného hrnce s kombinací radélka s řadou drobných bodů a ryté rýhy. Inv. č. A 6958. *Obr. 3:5.*
- Zlomek nádoby z rozhraní stěny a dna. Inv. č. A 6960.
- 2 zlomky den nádob. Inv. č. A 6950 a 6954.
- Zlomek stěny zvonovité pokličky. Inv. č. A 6259.
- 2 zlomky spodní části tuhové zásobnice se zrny grafitu v keramické hmotě. Síla dna 14–18 mm. Inv. č. A 6962.
- Zlomek stěny tuhové zásobnice s organickými zbytky na vnitřní stěně. Inv. č. A 6962.
- Fragment nádobkového miskovitého kachle se čtvercovým ústím. Okraj dovnitř zešíkmený, na vnějším plášti rytá záchytná šroubovice a očazení. Výška 55 mm, š. ústí cca 165 mm, pr. dna 65 mm. Povrch hnědočervený, oxidační výpal. Inv. č. A 6940. *Obr. 3:6.*

Obr. 4. Vrcovice, studna. Trámky

Obr. 5. Vrcovice, studna. Trámky

Obr. 6. Vrcovice, studna. Šikmo seříznutá část kmene

Obr. 7. Vrcovice, studna. Části kmenů a větví.
Obr. 4–7 foto J. Machart

- Srp se značkou výrobce při řapu (domeček s křížkem uvnitř) a s ulomenou špičkou.
- Dýhy a části dna jednoho nebo dvou věder se čtvercovými otvory v dýhách pro rukojeť.
- Svrchní část kožené boty.
- Trámky s dlaby na koncích. Obr. 4 a 5.
- Část kmene, d. 120 cm, max. průměr 21 cm, jeden konec šikmo seříznutý. Obr. 6.
- Části kmenů a větví. Obr. 7.

V zásepku v hloubce 1,5 m:

- 6 zlomků (po slepení 4 ks) hrnce se soudkovitým tělem, ovaleným okrajem se širokým ústím a dvěma rýhami na hrdle. Ocelově lesklý povrch způsobený tvrdým výpalem. Rekonstruovaný průměr okraje 160 mm. Inv. č. A 6948. Obr. 3:7.

ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ

Dochovaná hloubka studny je 480 cm, při ústí má nepravidelný kruhový půdorys o průměru 110 × 130 cm a u dna průměr 100 cm. V horní části obvodovou stěnu tvoří kamenné roubení a posledních 160 cm je tesáno ve skále. Po vyčistění voda vystoupila do výšky 280 cm.

Keramiky nalezená v její výplni je z 15. století. Až na tuhové zásobnice a kachel byla redukčně vypálena do šedých odstínů.

Ve většině případů jde o džbány (minimálně 7 ks) obdobné profilace a výzdoby (obr. 2 a 3:2–3). Mají vysoké i nízké okruží s žebrem a mělkými žlábkami. Na podhrdlí je vždy kombinace odlišného radélka a rytých rýh. Analogickým nálezem je džbán z Kozlovic na Plzeňsku, který datují v něm nalezené mince okolo r. 1445 (Radoměřský – Richter 1974, 110, obr. 100). Také výrazně profilované okraje džbánů se datují do poloviny 15. století (Čapek – Militký 2016, 145). Džbány sloužily k přenášení vody, a z tohoto důvodu bývají jejich nálezy ve studních časté (Nekuda – Reichertová 1968, 56). Lze předpokládat, že může jít o zboží jednoho hrnčíře, zakoupené snad v nedalekém Písku.

Obr. 8. Vrcovice. Obecní studna na návsi. Václav Šebele, akvarel z r. 1892. Prácheňské muzeum v Písku

Datování tenkostěnných hrnců, doložených jen ve třech případech (obr. 3:1 a 3:4–5), je obdobné. Jedním tvarem je zastoupena poklička a dvěma tuhové zásobnice, které se ojediněle vyskytují ještě ve druhé polovině 15. století (Čapek – Militký 2016, 144–145).

Odlíšného tvaru jsou fragmenty horní části tvrdě páleného hrnce s ocelově lesklým povrchem (obr. 3:7), které byly nalezeny v zásypu studny v hloubce 1,5 m. Jeho soudkovitý tvar těla je typický pro první polovinu 16. století (Čapek – Militký 2016, 146–147), nicméně podobný tvar je doložen již v 15. století (Čapek – Militký 2016, obr. 58:3). Tvrdě pálená keramika s ocelově lesklým povrchem je v jižních Čechách obecně datována do pokročilejšího 15. století (Čapek – Militký 2016, 145).

Miskovitý kachel (obr. 3:6) má oxidační výpal a zakouření svědčí, že byl funkčně použit. Nález je dokladem časné existence kachlových kamen v poddanském zemědělském prostředí.

Zemědělským nástrojem je srp. Nálezy dřevěných věder a částí kožených bot jsou běžnou součástí výplní odpadních jám a zásypů studní a je škoda, že se nedochovaly. Z jihočeského prostředí jsou vědra doložena např. ze studny v Písku (Fröhlich – Koppová 1995, 4), části obuvi z Kašperských Hor (Pícka – Hůrková – Schneiderwinklová 2009, 142–143) a Českých Budějovic (Čapek – Militký 2016, 337–338, 340–341).

Části trámků (obr. 4 a 5) nepochybně pocházejí z nadzemního pravoúhlého roubení, podobného roubení u vrcovické obecní studny na návsi, zachycené koncem 19. století na akvarelu Václava Šebeleho (obr. 8). Dlaby na koncích trámků umožňovaly přeplátování (kolmé spojení) v nárožích konstrukce. Takové nadzemní pravoúhlé dřevěné roubení také měla středověká studna kruhového půdorysu, prozkoumaná na předměstí Sezimova Ústí (Richter – Krajíc 2001, 26, 147, obr. 27). Je pravděpodobné, že šlo o studnu vahadlového typu.

Keramika nalezená ve spodní části studny datuje dobu užívání v období kolem poloviny 15. století, spíše až v jeho třetí čtvrtině. K zasypání studny z neznámých důvodů došlo nejspíše v pokročilém 15. století.

Z 15. století jsou též nálezy, získané 4. června 1964 A. Benešem z výkopu pro základy novostavby čp. 1 na návsi. Antonínem Benešem jsou datovány do druhé poloviny 14. století a do 15. století (Beneš 1969). V současné době jsou uloženy v Jihočeském muzeu ve fondu bývalé expozitury Archeologického ústavu v Plzni pod přír. č. P 15/64 a celý tento nevelký soubor lze datovat pouze do 15. století.

LITERATURA A PRAMENY

- Beneš, A. 1969: Vrcovice, o. Písek, Bulletin záchraného oddělení 6 (1968), 168, č. 280a.
- Čapek, L. – Militký, J. a kol. 2016: Historická radnice v Českých Budějovicích ve světle archeologických výzkumů a rozboru hmotných pramenů. Plzeň – České Budějovice.
- Fröhlich, J. 1970: Středověká studna ve Vrcovicích, Výběr 7, č. 3, 47–48.
- Fröhlich, J. 1975: Vrcovice, o. Písek, Výzkumy v Čechách 1971, 153–154, č. 220.
- Fröhlich, J. 1977: Vrcovice, okr. Písek. Nálezová zpráva z 23. 3. 1977, uložena v centrální evidenci sbírek Prácheňského muzea v Písku, přír. č. 36/77.
- Fröhlich, J. – Koppová, E. 1995: Výzkum středověké studny domů čp. 118 a 119 v Písku, Jihočeský sborník historický 64, 3–19.
- Matzner, J. 1886: O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17., Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku za školní rok 1886. Písek, 3–54.
- Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.
- Pícka, J. – Hůrková, J. – Schneiderwinklová, P. 2009: Odpadní jímky v Kašperských Horách, Archaeologia historica 34, 103–159.
- Richter, M. – Krajc, R. 2001: Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 2. Levobřežní předměstí – archeologický výzkum 1962–1998. Praha – Sezimovo Ústí – Tábor.
- Sedláček, A. 1911: Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, d. I. Písek.

A 15th-century well in Vrcovice near Písek

The paper contains an evaluation of finds from a well which was accidentally discovered in Vrcovice near Písek in 1970. An assemblage dating from around the mid-15th century was retrieved from the 480 cm deep well. It consisted of fragments of reduction-fired kitchen and table pottery, predominantly jugs, three thin-walled pots and a dish-cover. Fragments of graphite storage vessels and an oxidation-fired pot-shaped stove tile were found as well. A sickle, wood veneers from pails, part of a leather shoe, beams, small tree trunks and branches were retrieved, too. However, the last mentioned objects have not survived.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Vrcovice. The location of the well is marked with an arrow

Fig. 2. Jugs

Fig. 3. Fragments of vessels (1–5), a stove tile (6) and a pot from the backfill found at a depth of 1.5 m (7)

Fig. 4–5. Beams

Fig. 6. Slantwise cut part of a tree trunk

Fig. 7. Parts of tree trunks and branches

Fig. 8. Vrcovice. Well in the Village Square by Václav Šebele, a watercolour painting from 1892